

ZIN EN PRAKTIJK
VAN DE GEESTELIJKE LEIDING

FRANCISCO FERNÁNDEZ-CARVAJAL

ZIN EN PRAKTIJK
VAN DE GEESTELIJKE LEIDING

Theologische inleidingen

INHOUDSOPGAVE

ZIN EN PRAKTIJK VAN DE GEESTELIJKE LEIDING	11
INLEIDING	12
1. EIGENSCHAPPEN VAN EEN GOEDE GIDS	19
<i>INSTRUMENT VAN DE HEILIGE GEEST .....</i>	<i>19</i>
De nederigheid om 'slechts' instrument te zijn	21
Lof verwerpen	23
Nederigheid en verheven doelstellingen	25
Vragen om de gave van raad geven	27
<i>PERSOONLIJKE HEILIGHEID: HET EIGEN INNERLIJK LEVEN GOED ONDERHOUDEN .....</i>	<i>28</i>
Heilig om te heiligen	31
De mensen, veelvuldig onderwerp van gebed	34
<i>LIEFDE EN ONTHECHTING .....</i>	<i>34</i>
Liefdewerken	36
Sterkte	39
Onthechting	40
<i>HET RESPECT VOOR DE MENSEN .....</i>	<i>44</i>
God herhaalt zich niet	46
Persoonlijke aandacht voor iedereen	48

2. DE OPDRACHT VAN DE GEESTELIJK	
BEGELEIDER	50
<i>VADER .....</i>	<i>51</i>
Volwassen geloof	55
<i>MEESTER .....</i>	<i>56</i>
De gave van het woord	58
Geestelijke lezing	60
<i>GENEESHEER .....</i>	<i>63</i>
Op tijd komen	64
Als de ziekte ernstig is	65
Met een moederlijke hand	66
De symptomen kennen	68
<i>VRIEND .....</i>	<i>71</i>
<i>DE GOEDE HERDER .....</i>	<i>76</i>
De huurling	77
De zorgen van de goede herder	78
Op zoek naar het verloren schaap	80
3. ENKELE RAADGEVINGEN	81
<i>IN VRIJHEID IETS TOT STAND BRENGEN .....</i>	<i>81</i>
Vrij en verantwoordelijk	84
<i>VOORZICHTIGHEID .....</i>	<i>87</i>
<i>HET MENSELIJKE EN HET GODDELIJKE .....</i>	<i>89</i>
Een christelijke persoonlijkheid	90
De natuurlijke deugden ontwikkelen	92
<i>WAT ALTIJD AANWEZIG MOET ZIJN .....</i>	<i>95</i>
Strijden door liefde, vertrouwen op de hulp van de Heer	96
Als kinderen van God	101
Kindschap en broederschap	105
Geestelijk kind-zijn	106
<i>GROTE IDEALEN EN KLEINE DAGELIJKSE</i> <i>BESLOMMERINGEN .....</i>	<i>108</i>
Geheiligt worden door het dagelijks werk	109
Het apostolaat, vrucht van het bovennatuurlijke leven van de ziel	114
Eenheid van leven	117

4. HET GESPREK VAN DE GEESTELIJKE	
BEGELEIDING	124
<i>PLAATS, FREQUENTIE EN DUUR .....</i>	<i>124</i>
Afspraak en duur van het gesprek	125
<i>DE EERSTE GESPREKKEN .....</i>	<i>127</i>
<i>KUNNEN LUISTEREN .....</i>	<i>130</i>
Iuvenes videntur... ..	131
<i>BEGRIJPEN .....</i>	<i>133</i>
Met sympathie kijken	135
Waarheid in liefde	137
<i>GEDULDIG ZIJN .....</i>	<i>139</i>
Geleiders van genade	140
Opnieuw beginnen	143
<i>DE ZIELEN KENNEN .....</i>	<i>145</i>
<i>LEREN EENVOUDIG TE ZIJN .....</i>	<i>147</i>
<i>LEREN OM TE STRIJDEN .....</i>	<i>150</i>
Zichzelf verloochenen	152
Concreet maken	155
Positieve betekenis geven	157
In deze wijngaard, op dat veld	159
Optimisme	162
5. DE GENADE	165
<i>DE PLAATS VAN HET HART IN HET</i>	
<i>INNERLIJKE LEVEN .....</i>	<i>166</i>
De hartstochten en hun invloed op het zielenleven	167
Het gevoelsleven richting geven	170
Gevoelsleven in de godsvrucht	172
Het ontbreken van elk gevoel	175
Het uur van het hart	178
<i>HET HART BEWAREN .....</i>	<i>180</i>
Het gevoelsleven	182
Een groot hart	185
<i>OORZAKEN EN REMEDIES .....</i>	<i>187</i>
Zelfkennis	187
Volgzaamheid	188

Overeenstemmen in het kleine:	
«genade roept genade op»	190
<i>VERSTARDE ZIELEN</i>	192
<i>HET BELANG VAN OPRECHTHEID</i>	195
Zuiverheid van intentie	196
Aspecten van de oprechtheid	199
Helpen om oprecht te zijn	202
Gebrek aan oprechtheid	204

BIJLAGE:	207
<i>LIJST VAN ONDERWERPEN VOOR DE</i>	
<i>GEESTELIJKE BEGELEIDING</i>	207
<i>HET GEBED</i>	207
<i>LEVEN UIT GELOOF</i>	210
<i>ZUIVERHEID, TOEGANGSPOORT</i>	214
Echtelijke kuisheid	214
Celibaat en maagdelijkheid	215
<i>ROEPING</i>	217
<i>VERSTERVING, ONTMOETING MET HET KRUIS</i>	221
Vrijwillige en passieve verstervingen	223
Innerlijke versterving	226
<i>ZELFKENNIS EN GEWETENSONDERZOEK</i>	227
Gewetensonderzoek	229
Algemeen gewetensonderzoek	230
Bijzonder gewetensonderzoek	231
<i>NAASTENLIEFDE EN APOSTOLAAT</i>	232
<i>HET GEZIN</i>	237
<i>VREUGDE EN VERDRIET</i>	242
<i>LIEFDE VOOR DE KERK EN VERENIGING</i>	
<i>MET DE HEILIGEN</i>	246
<i>LIEFDE VOOR DE PAUS EN VOOR DE</i>	
<i>HIËRARCHIE</i>	251
<i>GEMEENSCHAP VAN DE HEILIGEN</i>	252
<i>LAUWHEID EN VERBURGERLIJING</i>	254
Lauwheid: de grote vijand	256
Het is de moeite waard	260

<i>NEDERIGHEID EN ZELFVERLOOCHENING</i>	261
Nederigheid: hoeksteen	263
<i>ARMOEDE EN ONTHECHTING</i>	267
Werkelijke armoede	270
<i>WERK</i>	272
De Heer ontmoeten	274
<i>GEZONDHEID, ZIEKTE EN RUST</i>	276
Ook een middel tot apostolaat	278
Leren om uit te rusten en om rust te heiligen	280
TER AFSLUITING	284

ZIN EN PRAKTIJK VAN DE GEESTELIJKE LEIDING

Het leven is als een reis over de zee van de geschiedenis, vaak in het duister of in de storm, een reis waarin we naar de sterren kijken om ons de weg te wijzen. De werkelijke sterren van ons leven zijn de mensen die rechtschapen leven. Zij zijn bakens van hoop. Zeker, Jezus Christus is het licht van de wereld, de zon die opgaat over alle duisternis van de geschiedenis. Maar om tot Hem te komen hebben wij ook lichten nodig die dichtbij zijn, van mensen die licht geven vanuit zijn licht en die zo richting geven aan onze tocht (Benedictus XVI, Encycliek *Spe Salvi*, 30 november 2007).

INLEIDING

Wanneer iemand een expeditie voorbereidt om een belangrijke bergtop te bereiken, denkt hij zorgvuldig na over alles wat nodig is: de ploeg van mensen, de kaarten, de bevoorrading. Als de top hoog en steil is, doet men een beroep op iemand die de weg erheen kent. Men vraagt diegene om de gevaarlijke passages van de beklimming aan te geven en de risico's te overwinnen om het doel te bereiken. Niemand twijfelt aan het belang van deze gids: zonder zijn hulp zou de beklimming van de berg nagenoeg onmogelijk zijn. Zo zou ook niemand van plan zijn onbekende wateren te doorkruisen met een eenvoudige zeilboot zonder zich voor te bereiden op de klippen, stormen en dagen van windstilte.

Wij zijn allen geroepen om de hoogste toppen te beklimmen en het ruime sop te kiezen. Zoals een Latijns spreekwoord het zegt: "Duc in altum." Geroepen tot de hoogste liefde van God is er geen mooiere opdracht dan om verder te gaan naar deze hoogten en om anderen te helpen bij deze beklimming, of om veilig thuis te komen na vele hindernissen. Hiervoor moet men een gids in het bovennatuurlijke leven zijn, want dit werk, dat het werk is van de heilige Geest, vereist dat men geholpen wordt door iemand anders, via wat men geestelijke richting of begeleiding noemt. Deze eeuwenoude praktijk van de Kerk "draagt ertoe bij het geweten te vormen. Vandaag meer dan ooit", zoals Benedictus XVI zegt, "heeft men nood aan 'meesters van de geest', heilig en wijs: het is een belangrijke geestelijke dienst waarvoor zonder twijfel innerlijke vitaliteit noodzakelijk is. Die vitaliteit moet men verlangen als een gave van de heilige Geest, met intens en langdurig gebed en met een speciale voorbereiding die men met zorgvuldigheid verwerft" (Aan de apostolische penitentie, 14 maart 2009).

God, die op veel verschillende manieren handelt, wilde dat het een mens was die de wijzen uit het oosten de weg

wees. Toen zij het licht niet meer zagen van de ster die hen vanuit het verre land geleid had, hebben zij gedaan wat hun goed leek: de weg vragen aan degene die wist waar de koning der Joden geboren was.¹

Jezus, Heer van allen en alles, genas de zieken, sommigen vanaf een afstand, anderen in fasen, zoals de blinde over wie de heilige Johannes schrijft.² Sommigen genas Hij ter plaatse, anderen door zich te bedienen van de apostelen.

Zo ook werd de heilige Paulus tijdens zijn bekering geholpen door een discipel van de Heer: *Wat moet ik doen?*³ vroeg hij. En de Heer antwoordde: *Sta op en ga naar Damascus. Daar zal je gezegd worden wat je moet doen.* Toen Hij aan hem verscheen, toonde Jezus hem niet direct al zijn plannen. Hij koos daarentegen een van de eerste christenen, Ananias, en gaf hem de taak om de blindheid van de apostel te genezen en om hem de zending kenbaar te maken die aan hem werd gegeven. In het Nieuwe én in het Oude Testament zien wij het grote vertrouwen dat God geeft aan degenen die Hij opdraagt anderen te leiden. Vaak vertrouwt Hij hun toe om de mensen te leiden die Hij tot grote daden oproept.⁴

---

1 "Wij christenen hebben het echter niet nodig, bij een Herodes of de wijzen van de wereld te rade te gaan. Want Christus heeft zijn Kerk de veilige leer en de genadestroom van de Sacramenten gegeven. Hij heeft het zo beschikt, dat er mensen zijn die de weg wijzen, ons leiden en voortdurend aan de juiste weg herinneren." (H. Jozefmaria Escrivá, *Christus komt langs*, n. 34.)

2 *Joh 9*, 1 e.v.

3 *Hnd 22*, 10.

4 "De heilige Geest geeft aan bepaalde gelovigen de gaven van wijsheid, geloof en onderscheiding met het oog op het gemeenschappelijk goed dat het gebed is (*geestelijke begeleiding*). De mannen en vrouwen die daarmee begiftigd worden, zijn waarachtige dienaars van de levende Overlevering van het gebed: Daarom is het voor de ziel die vooruit wil gaan op de weg van de volmaaktheid, volgens het advies van de heilige Johannes van het Kruis, van groot belang 'uit te kijken aan welke handen zij zich toevertrouwt. Want zoals de meester is, zo is de leerling, en zoals de vader is, zo is de zoon'. Ook zegt hij dat het moeilijk is een gids hiervoor te vinden: 'Want behalve dat hij wijs moet zijn en onderscheidingsvermogen moet hebben, dient hij ook over ervaring te

De heilige Franciscus van Sales definieert deze zending om anderen te leiden als 'de belangrijkste raadgeving'⁵ en de heilige Gregorius de Grote als 'de ultieme kunst'⁶ waarvoor men een bijzondere voorzichtigheid en een grote geestelijke fijngevoeligheid aan de dag moet leggen. "Het gaat om een klassiek middel dat niets van zijn waarde verloren heeft."⁷ De zalige Johannes Paulus II stimuleerde het opnieuw ontdekken van deze praktijk, die een heilzame bron kan zijn voor de zielen en voor heel de Kerk.⁸

Heiligen hebben altijd een gids verlangd voor hun innerlijk leven. Zij waren niet zeker van hun eigen maatstaven en vroegen hulp van anderen. De heilige Johannes van het Kruis zegt bijvoorbeeld: "Degene die alleen wil zijn, zonder hulp van een meester of gids, is vergelijkbaar met een eenzame boom, achtergelaten zonder eigenaar, midden op het land: de voorbijgangers plukken de paar vruchten die hij draagt nog voordat zij gerijpt zijn." Hij zal verkommeren. Maar: "De boom die door de waakzame eigenaar wordt verzorgd, draagt vrucht op de gegeven tijd." De heilige Johannes van het Kruis concludeert: "De deugdzame ziel die alleen en zonder meester blijft, is zoals een eenzame gloeiende kool die afkoelt in plaats van meer vlam

---

beschikken. (...) De geestelijke leider zonder ervaring van wat zuiver en echt geest is, zal de ziel niet weten te leiden naar de geest, wanneer God haar die geest geeft. Hij zal er zelf niets van begrijpen.' (*Levende vlam van liefde, strofe 3,33*)" (CKK, n. 2690.)

5 H. Franciscus van Sales, *Inleiding tot het devote leven*, I.4.

6 H. Gregorius de Grote, *Pastorale regel*, 1, 1, 3. PL. 77. De zalige Johannes Paulus II herinnert aan deze klassieke uitdrukking - de kunst van de kunsten, 'ars artium' in het Latijn - in zijn Brief van 28 juli 1990, ter gelegenheid van het veertiende eeuwfeest van de heilige Gregorius de Grote. Hij herhaalt haar kort daarna in een betoog over het onderwijs van de heilige Alphonsus Maria van Liguori.

7 Z. Johannes Paulus II, Exhort. Apost. *Pastores dabo vobis*, n. 40, 7 april 1992.

8 "Het is nodig om de grote traditie van de persoonlijke geestelijke begeleiding opnieuw te ontdekken, welke altijd vele kostbare vruchten gedragen heeft in het leven van de Kerk." (*Pastores dabo vobis*, n. 40.) Hij vervolgt: "In bepaalde gevallen kan zij onder nauwkeurige voorwaarden geholpen worden, maar niet vervangen, door gezonde vormen van psychoanalyse of psychologische bijstand."

te vatten.”⁹ Dit is de overtuiging van allen die de toppen van heiligheid hebben bereikt. Bovendien is de geestelijke leiding een praktijk die de Kerk vanaf de eerste eeuwen gekend heeft. Zo spoort het Tweede Vaticaans Concilie de priesters aan om “veel belang te hechten aan de geestelijke begeleiding”.¹⁰

De bijstand van degene die anderen op hun weg begeleidt, is uiteenlopend: het gaat erom perspectief te bieden, te helpen een goede, christelijke houding te verwerven ten opzichte van het werk, het gezinsleven, de dagelijkse beslommeringen. Zo kan het leven de zegeningen van de Heer weerspiegelen. Bij ontmoediging of problemen, wanneer de weg steil lijkt, bemoedigt de gids en geeft hij advies dat kracht geeft. Bovendien probeert hij obstakels in het innerlijk leven te ontdekken, zodat de ziel de werking van de genade verhindert noch belemmert. Hij geeft aan wat de meest geschikte middelen zijn om te groeien in de liefde van God. Hij zal met beleid voor mogelijke hindernissen waarschuwen die men onderweg kan tegenkomen. Hij begeleidt de teleurgestelde ziel of de ziel in problemen, hij helpt en bemoedigt haar altijd bij de innerlijke strijd, hij brengt haar ertoe gist te zijn midden in de wereld, daar waar de Heer haar geplaatst heeft. En degene die de zielen leidt, zal *het geknakte riet niet breken en de smeulende pit niet doven*,¹¹ net als de Meester. Hij geeft juist kracht aan de zwakke en steekt degene aan die uitgeblust leek, zonder te denken dat zij onverbetterlijk zouden zijn.

Benedictus XVI schrijft in zijn brief waarmee hij het priesterjaar opent op 16 juni 2009, dat “de pastoor van Ars een afwisselende manier had om met verschillende boetelingen om te gaan (...) Als iemand blijk gaf van een al ontwaakt verlangen naar een diep geestelijk leven en hij hier toe ook in staat was, leidde hij hem naar de diepten van de

---

9 H. Johannes van het Kruis, *Dichos de luz y de amor*. Uitspraken over licht en liefde.

10 Concilie Vaticanum II, Decreet *Presbyterorum ordinis*, 18.

11 *Mt 12*, 20.

liefde, door hem de onzegbare schoonheid te tonen die het samenleven met God en met Zijn aanwezigheid voorstelt: 'Alles onder de ogen van God, alles met God, alles om God ter wille te zijn...o, wat is dat mooi.' Hij leerde hun bidden: 'Mijn God, geef mij de genade om U lief te hebben, zoveel als in mijn vermogen ligt om U lief te hebben.'"

Ten slotte moeten wij het geval onder ogen zien van de-gene die zichzelf als de mindere kent en geroepen is om mensen te leiden die zich op een heel hoog niveau op de weg van heiligheid bevinden. Als hij de nodige geestelijke middelen aanwendt, hoeft hij niet te vrezen dat hij dege-nen leidt die een zeer fijngevoelige relatie met God hebben en die zich al zeer dicht bij Hem bevinden: de heilige Geest zal met zijn licht schijnen en vele genadegaven zullen hem ten deel vallen.

Om anderen werkelijk te helpen moeten wij overtuigd zijn van Gods goedheid. God wil dat niemand in middel-matigheid blijft steken: Hij roept ieder op "tot een christelijk leven, een heilig leven, een uitverkoren leven, een eeuwig leven".¹² De Heer bewerkstelligt dat "altijd en overal het brandend verlangen van onze geest en van ons hart naar het oneindige, naar het eeuwige reikt en slechts rust vindt in Hem. Onze geest vraagt een weten zonder grenzen, ons hart vraagt een geliefde die het voor altijd verzadigt en het eeuwig gelukkig maakt, onze aardse, voorbijgaande ver-langens streven naar geluk, naar liefde zonder einde. Het meest edele in ons neigt naar oneindige verten en in laatste instantie naar het mede bezitten van het goddelijk leven."¹³ Dit is het geval voor alle zielen. Na te hebben uitgelegd dat heiligheid door de hulp van God komt, waarschuwt de heilige Theresia de zielen voor de mogelijke verleiding en voor de fout om een verkeerde nederigheid te betrachten, die tevreden is met weinig en naar bijna niets streeft.

Zo zegt zij: "Ik geloof dat de duivel veel schade toe-brengt aan de voortgang van de zielen, door hun een ver-

---

12 Vgl. H. Jozefmaria Escrivá, *De Smidse*, n. 13.

13 B. Baur, *Still mit Gott*.

keerd idee te geven van de nederigheid; hij laat hun grote aspiraties, hun wil om heiligen als voorbeeld te nemen en het verlangen naar martelaarschap, verwarren met hoogmoed. Vervolgens geeft hij ons te kennen dat het goed is om werken van heiligen te bewonderen, maar niet om na te volgen voor ons die zondaars zijn.”¹⁴

Paus Benedictus XVI heeft de blijvende waarde van deze persoonlijke gids onderstreept. De gids staat ons eenvoudig toe deze volheid van leven en liefde te bereiken die ons hart verlangt en waartoe ieder is geroepen. “En ik zou willen zeggen dat voor iedereen - priesters, gewijde personen en leken, en in het bijzonder de jongeren - de uitnodiging geldt om een beroep te doen op de raadgevingen van een goede geestelijke vader, die in staat is iemand te begeleiden in zelfkennis en hem te leiden naar de vereniging met de Heer, zodat zijn bestaan steeds meer overeenstemt met het Evangelie. Om tot de Heer te komen hebben we altijd een gids en dialoog nodig. Het is niet voldoende er alleen over na te denken. En het past ook bij de betekenis van het kerkelijk karakter van ons geloof om zo’n gids te vinden.”¹⁵

De persoonlijke geestelijke gids verleent groeiende zelfkennis, geeft betekenis en richting aan de innerlijke groei en aan de zoektocht naar God en de naasten, helpt realistisch en in overeenstemming met de persoonlijke mogelijkheden, maakt prioriteiten kenbaar et cetera. Deze hulp, die innerlijke gebieden verlicht die vaak in de schaduw liggen, en die de blik verruimt door hem op God en de naasten te richten, kan moeilijk onderschat worden.¹⁶

---

14 H. Theresia van Avila, *Leven*, 13.4.

15 Benedictus XVI, Algemene audiëntie op 16 september 2009. Evenals de *Directorium voor het ambt en het leven van de priester*, wijst de Congregatie voor de clerus de priesters erop dat zij “het ambt van de geestelijke begeleiding moeten uitoefenen. De ontdekking en de verbreiding van deze praktijk, ook op andere momenten dan bij het sacrament der verzoening, is een grote weldaad voor de Kerk in de huidige tijd.” Congregatie voor de clerus, *Richtlijnen voor het ambt en het leven van de priester*, 31 januari 1994, n. 54.

16 “De geestelijke begeleiding is een waardevolle hulp bij het onderscheiden van de goddelijke wil. De geestelijke richtingaanduiding

Aan het einde van deze inleiding wil ik mijn erkentelijkheid bewijzen aan de heilige Jozefmaria Escrivá, die ik altijd in mijn hart meedraag en die zo'n grote invloed op mijn leven heeft gehad. De basis van veel ideeën die ik hier uiteenzet, ligt in zijn onderrichtingen, direct uit zijn mond gehoord en zo vaak overdacht.

---

van een waakzaam en wijs raadsman, die de persoonlijke geschiedenis goed kent, kan oprechte en vrije raadgevingen aanbieden om zo de eigen beslissingen aan te scherpen, vooral op die gebieden waarin de algemene wet niet afdoende is om tussen de verschillende opties die zij zelf aandraagt, te besluiten. Deze geestelijke leiding vervangt in geen enkel opzicht de persoonlijke inspanning naar het zoeken van de wil van God. Zij verleent haar nederige dienst zonder ooit te pretenderen het oordeel van het geweten, dat op een bepaalde wijze heilig is, te vervangen." *Diccionario de Teologia*, bij het woord Conciencia, Eunsa, Pamplona, pp. 155-156.